

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv 2024

**Husflid, Eneboer i Svenstrup,
Teglværker i Kauslunde sogn.**

**Arkivets adresse: Assensvej 179,
Åbningstid: Hver tirsdag kl. 19.00-21.30,
eller efter aftale**

Hjemmeside: www.kau-gam.dk Mail: arkiv@kau-gam.dk

ISSN: 1399-1620

Årets gang i Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv 2023-2024.

Generalforsamling den 26. april 2023 og efterfølgende konstituering. Resultatet var status quo med fordeling af diverse poster.

Vi har prøvet at holde lukket tirsdag eftermiddag, en øvelse der ikke har givet problemer i forhold til vores medlemmer og andre besøgende i Arkivet.

Eftermiddagsåbent har fungeret siden 2010, vi synes imidlertid ikke der har været behov for eftermiddagsåbningen, hvilke også binder bestyrelsesmedlemmer og medhjælpere, vi har da også åbent efter aftale som fungerer 24-7. Bliver der behov for eventuel ændring af åbningstiden tager bestyrelsen selvfølgelig sagen op igen.

Vi har deltaget med åbent hus i forbindelse med kulturweekenden den 26. og 27. august. Der var åbent hus lørdag eftermiddag, samme tidspunkt som billedskolen, så besøgende kunne se hele huset med et besøg.

Arkiverne i Middelfart Kommune har, som noget nyt, haft møde med Middelfart Kommune, stabschef Steen Møller og leder af Fritid og Fællesskaber Henrik Louring. Mødet var kommet i stand efter initiativ af arkivet i Strib.

Hvert arkiv præsenterede sig og fortalte om det frivillige arbejde der bliver lagt, således mest mulig historie bliver gemt til vores efterkommere. Efterfølgende blev der talt om Lokalarkivernes betydning for Middelfart kommune. Arkivernes økonomiske forhold, vores fremtid, potentialer og udfordringer vi har i hverdagen. Henrik Louring vil blive inviteret til vores fællesmøder fremover så der kan følges op på, hvad vi nu har gang i. Der er fuldt op på initiativet her i 2024, så det ser ud til at kommunen ser positivt på vores arbejde.

Vi kan stadig godt bruge en IT-kyndig medarbejder, til bl.a. hjemmesiden, samt en der er god til at skrive, så der kan blive lidt hjælp til den årlige udgivelse fra arkivet.

Vores udstilling i år går på husflid i Kauslunde og Gamborg fra den første spæde start 1897 til den ultimative lukning først i 1980'erne, samt en lille historie om en eneboer i Svenstrup og lidt om de teglværker der engang var på egne. Herfra skal lyde en stor tak til Helle Blomquist samt den faste stab i vores lille arkiv for udarbejdelse af folderen og for at udstillingen er stablet på ”benene”. Og til Jens Jørgen Jensen for korrektur læsning.

Husk!

Åbent hus den 23. marts 2024 fra kl. 14.00 til kl. 17.00.

Generalforsamling i arkivet er tirsdag den 23. april 2024.

P.A.V.
Jens Jørgensen

Til nytte og glæde

Af Helle Blomquist

Gamborg Husflidsforening stiftes

Tirsdag den 14. december 1897, i skumringen, stred tre mænd sig igennem Gamborg Landsby. Der stod en strid vestenvind ind fra Lillebælt. Men det var de vant til.

Hans Gormsen 1891

*Jørgen Rasmussen
1891*

*Pastor Peder
Jacobsen 1900*

De tre var sognepræsten Peder Jacobsen, gårdfæster Hans Gormsen fra Eskedal, som var nabo til præsten og gårdfæster Jørgen Rasmussen fra Gamborg Strandgård. De var mødtes hos præsten i præstegården på Borrevej for at tale sagerne igennem en sidste gang.

Det var kun et år siden, at præsten var blevet kaldet til sognet. Nu vandrede de tre ud ad Østerbyvej, hvor Jens Peter Olsen fra fæstegården Rørtoft ventede dem.

Jens Olsen 1891

På Rørtoft havde Jens Olsens søster Ane Cathrine arrangeret kaffebord med det fine stel i stadsestuen. Hun var husbestyrerinde for broderen. De var begge ugifte; men de havde et plejebarn hos sig. Måske har Ane Cathrine fået lov til at sidde med ved kaffen, hvilket kvinder ellers ofte ikke gjorde dengang, når mænd samledes. Det var nemlig hende, der var målet for vandreturen. Hun havde sagt ja til at udlåne penge, hele 150 kr. til de tre mænd. De ville starte en husflidsskole for Gamborg. I 1897 svarede 150 kr.

til lidt over 12.000 kr. i 2023 kroner. Ane Cathrine har været en holden dame. Hun har nok også været sparsommelig. Det har været en god sag, som hun, sikkert efter megen omtanke og tilskyndelse fra broderen, har kastet sine penge efter. Hun og broderen har stølet på dem, som hun har lånt pengene til, og de har begge regnet med, at de ville få lånet tilbagebetalt med rente.

Foreningen er startet op med det samme. Men pengene fra Ane Cathrine var ikke nok; det var jo også kun et lån. I 1897 havde 35 husstande meldt sig ind i foreningen. Pastor Jacobsen blev en første formand. I de følgende år havde flere betalt bidrag. De mindste bidrag var på 50 øre. Læreren og præsten toppede listen med hver 3 kr. Der er flere indsamlingslister, hvor de samme navne går igen. Mange husstande har bidraget. Det viser, at der har været et stort ønske blandt folkene i sognet, at skolen skulle lykkes. I 1901 er man gået rundt med raslebøssen, og 20 mænd har bidraget med nøjagtigt det samme beløb – 2 kr. Det har nok været kontingent for året. Mange erhverv er repræsenteret. Foruden gårdfæstere og gårdmænd var der smeden Hans Rasmussen og byens fragtmand. Sognepræsten var en rundelig giver, ligesom lærer Hasseriis ved Gamborg Skole. Lærer Jens Hasseriis var flyttet til sognet med sin familie i 1888. Med sit virke for sløjds skolen har han set en pædagogisk opgave. Sågar enkelte udensogns folk har betalt bidrag. Der er betalt af på lånet, og i 1902 kunne bestyrelsen, bestående af Jacobsen, Gormsen og Rasmussen, konstatere, at foreningen var gældfri.

Eleverne i skolen har fået undervisning i vinterhalvåret, når der ikke var så meget at lave i landbruget. De har betalt kontingent, men der var tilskud til de fattige elever. I 1900 har der været 45 elever, fordelt på 5 hold. Vi ved ikke meget om,

Gamborg skole 1925

hvad der blev undervist i. Men i 1900 var Hans Jørgen Madsen og Jens Thomsen husflidslærere, og Madsen havde i 1898 fået betalt et kursus på Askov Sløjds skole i 10 dage; man har sikret sig, at det var ordentligt hånd-

værk, de unge mennesker blev undervist i. På den måde ved vi også, at der i hvert fald blev undervist i træarbejder.

Vi kan ikke se, hvor forårets udstilling er foregået, eller hvorledes man har fejret eleverne. Men mon ikke udstilling fra 1903 har fundet sted i forsamlingshuset – 'Byhjemmet'? Det var i drift fra 1903, og her var både lærer Hasserris og Hans Gormsen aktive. Det er da sandsynligt, at man også har sunget et par sange, fx Grundtvigs sang 'Hvad solskin er for den sorte muld'. Det er også muligt, at man har sunget sange efter det hæfte, som Husflidsselskabets stifter C. Rom, havde udgivet. Det sanghæfte var meget populært; i det var der enkelte sange fra Højskolesangbogen men også en del sange om husfliden og dens glæder. Måske har lærer Hasserris spillet til, eller han har sunget for med fast og øvet stemme, så andre har følt sig trygge til at stemme i. I hvert fald har der været tombola med præmier, der blev doneret af sognets folk. Med det har man indsamlet midler til den kommende sæson.

Husflidssagen

Husflidsarbejde har tidligt været en del af dansk landbokultur. Det har været en biindtægt, fx at sælge vævearbejder eller jydepotter. Ofte har det også været nødvendigt for en landbruger at kunne hjælpe sig selv til at fremstille eller reparere almindelige redskaber til bedriften. Udlærte håndværkere hang ikke på træerne, og de skulle betales med rede penge.

Der var dog også andre formål med husflidsarbejdet. Den husflidssag, der opstod omkring 1870, var mere end lige det at lære at frembringe nyttige genstande. Sjælen i arbejdet var lærer N. C. Rom. For ham handlede husflidsarbejdet om at danne eleverne, at lære dem at bruge hovedet og forme med hænderne det, som de havde udtænkt. De skulle skabe de produkter, som de havde brug for i hverdagen og helst, så det så pænt ud. Et af tidens hotteste navne inden for design, Anton Rosen havde tegnet præmier til Dansk Husflidsselskab, som landets husflidsforeninger var medlem af. Dansk Husflidsselskab var dannet i 1873 efter nederlaget i krigen 1864 mod Preussen. Sigtet var at skabe en indre værdi og styrke det danske rige ved at indpode ungdommen arbejdsglæde og virketrang. Pædagogikken var meget moderne. Den byggede på, at mennesket bestod af både hånd og ånd, og at håndens praktiske arbejde var med til at danne karakteren. Den måde at tænke på var i opposition til pædagogikken i 'den sorte skole', der brugte udenadslære af skrevne tekster. Der var et ideologisk indhold i husflidssagen.

Fra begyndelsen af 1900-tallet sad nogle af tidens grundtvigianske personligheder og venstrepolitikerer I. C. Christensen i Husflidsselskabets bestyrelse. Men i 1897, da Gamborg Husflidsforening blev stiftet, var hofjægermester Sophus Holger Gustav Vind til Sanderumgård ved Odense formand. Husflidsforeningerne fik deres 'systemskifte' i 1899, lige som Rigsdagen fik det i 1901.

På mange danske landbrug havde man i slutningen af 1800-tallet fået et stort folkehold, fordi man på grund af markedsvilkårene måtte omlægge til dyrehold. Man ville gerne have, at folkene i løbet af vinteren beskæftigede sig med noget fornuftigt i stedet for at drikke, hore og spille kort. Så både gårdmænd og godsejere har haft en interesse i, at folkene lærte husflid. Eleverne på husflidsskolerne var vel nok for en stor del unge folk, men de var voksne mennesker.

Gamborgforeningens drift 1898-1904

På papiret ser det så let ud: at låne penge, danne en forening og indsamle bidrag. Men det har krævet noget at komme så langt og at få sognets husfædre til at sende deres børn og tjenestefolk afsted om aftenen. Det er nok ikke tilfældigt, at det blev sognepræst Peder Jacobsen, Hans Gormsen, Jørgen Rasmussen og Jens Peter Olsen, der satte sig i spidsen. De har været mænd, der blev lyttet til i sognet. Jørgen Rasmussen sad i 1901 i bestyrelsen for Middelfart Diskontobank, og i 1908-27 var han sognefoged, altså kongelig embedsmand. Jens Peter Olsen var i 1904 medlem af sognerådet. Hans Gormsen på Eskedal var af en velanskrevet Gamborg familie. Han og hans bror havde gået på Dalum Landbrugsskole, der byggede på Kresten Kolds tanker, der var inspireret af Grundtvig. Landbrugsfolkene på skolen ville bringe den nyeste forskning inden for jordbruget ud på gårdene. Hans Gormsen forstod nok, hvad uddannelse kunne gøre.

Kauslunde-Gamborg Husflidsforening 1904-1919

I længden kom det ikke til at gå, for Gamborg med at have sin egen forening. For i 1904 ser det ud til, at Gamborg folkene er gået sammen med dem i Kauslunde i Kauslunde-Gamborg Husflidsforening. Den startede sin virksomhed i 1904, og fra 1916 ved vi lidt mere om, hvorledes det hele er foregået.

Tømremester H. P. Hansen i Kauslunde var formand. Generalforsamlingerne og de årlige forårsudstillinger har man holdt på Kauslunde Gæstgivergård. Her har været fælles kaffebord, og ved udstillingen bedømte man elevernes arbejder. I sæsonen 1917/18 var Hans Gormsen husflidselev, måske med tømremester Hansen som lærere. For Gormsen lavede en reol som husflidselev, og det er måske den reol, som han fik en 3. præmie for på udstillingen i foråret 1918. I løbet af denne

festlige dag har man haft oplægsholdere udefra. Husflidskonsulent Pfaff fra den landsdækkende forening var en meget afholdt foredragsholder.

I flere år var lærer Mortensen, Kauslunde, dommer. Han var også den, der satte gang i diskussionen om husflidssagen ved at holde et oplæg om den og invitere til diskussion. Lærer Hasseriis fra Gamborg har sørget for oplæsning. Det, at læse op fra en morsom bog, gerne mens andre syslede med husflid, har været en del af aktiviteterne omkring husfliden.

I 1919 delte man foreningen i 2 foreninger. Gamborgfolkene ville nu igen have deres egen forening, og to bestyrelser blev valgt.

Man kan kun gætte sig til, hvad der har fået Gamborg til at trække sig fra det fælles arbejde. Men det kan have været en rent praktisk foranstaltning. En tidligere elev, Gunnar Mortensen fra Skrillinge Damgård, har fortalt om sin undervisning i Kauslunde Husflidsforening i 1920'erne og 30'erne. Kirkegyden kunne føles vældigt lang, når man som stor knægt på 12-13 år skulle afsted til Kauslunde i mørke klokken 7 for at blive undervist hos tømrer Hansen i kælderen i dennes høje hus. Klokken 9 skulle man hjem igen. Det var før cyklernes tid, og man skulle gå. Selvom man var flere, der fulgtes ad, var det lang vej. Når det har føltes langt fra Skrillinge, så har det nok ikke været mindre hårdt at skulle gå hele vejen fra Gamborg.

En anden god grund til, at man ville starte op i Gamborg igen, kan have været, at man pludselig fik en lærer, der kunne og ville undervise. Den nye forening i Gamborg startede nemlig frisk op i 1919 ved at sende maler Johan Andersen i Gamborg på Husflidsselskabets kurser. Kurserne var vigtige for husflidsarbejdet i sognene, fordi det var her, en interesseret lokalperson kunne lære de færdigheder, der krævedes for at blive husflidslærer. I de følgende år deltog maler Andersen, med megen succes, i foreningens sommerkurser. Tømrmester Hansen i Kauslunde deltog også i kurserne i disse år. Så man har været godt med i de to sogne. Maler Andersen blev fra 1920 formand for foreningen i Gamborg Sogn. Den lokalforening var aktiv i 1920-25 med maler Andersen som formand. Men fra 1926 og op i gennem 1920'erne har den været hvilende. Det vil sige, at der ikke blev undervist.

Kauslunde Husflidsforening fra 1919

Tømrmester Hansen fortsatte som formand i Kauslunde, efter at de to sogne blev skilt. Men han var også engageret i andre sager i sognet. Fx var han formand

for sygekassen i 11 år, og i en periode sad han i menighedsrådet. Hansen har været en aktiv mand i lokalsamfundet. Når han har drevet husflidsforeningen, har det været et tegn på, at foreningen havde en betydning i byen og oplandet.

I Kauslunde har man ikke strengt holdt sig til det tekniske omkring husfliden. Ved generalforsamlingen og ved forårsudstillingen har man i

1920 kunnet lytte til et foredrag af redaktør Nygaard fra Middelfart om Kresten Kold, og i 1926 og 1927 holdt lærer Tarp fra Gamborg foredrag om Edison og Alfred Nobel. Det var to skikkelser, der nok kunne være et forbillede for raske drenge.

Kvinderne

Det var primært unge mænd, der var målgruppen for husflidsforeningernes virke. Det var tilfældet i både Gamborg og Kauslunde, som det var mange andre steder i landet. Baggrunden for det var naturligvis, at det især var karlene på gårdene, der var udsat for at være uden beskæftigelse om vinteren. Kvinderne skulle bare fortsætte med at gøre det, de hele tiden havde gjort.

Men der var tegn på, at det var ved at ændre sig. I 1917 havde der været to kvindelige elever indskrevet til vinterundervisning i Kauslunde. Og i udstillingen, der som sædvanligt blev holdt på Kauslunde Gæstgivergård, var der vist håndarbejder fra kvinder i omegnen. Igen i 1918 var der to kvindelige elever, og kvinder fra omegnen udstil-

Hanne Bertelsen Gamborg

lede deres arbejder. I 1921 er man åbenbart blevet enige om, at lærer Mortensen og hans meddommer, Hans Andersen fra Vibygård, ikke var kvalificeret til at bedømme de kvindelige arbejder, for man udnævnte en kvindelig bedømmelseskomité, bestående af Hans Andersens hustru og fru Søberg fra Kauslunde Stationsby. For bedømmelse af de mandlige arbejder stod fra 1923 Hans Andersen, Vibygård og gårdmand Niels Thomsen, Gamborg Mark. Lærer Mortensen er senere gået ind i bedømmelsen igen, mens fru Søberg fortsatte i den kvindelige komité sammen med fru Petersen, Kauslunde.

Kvinderne er altså kommet lidt bagvendt ind i foreningen, i starten meget begrænset som elever, men mere talstærkt som udstillere udefra. De er kommet ind i kraft af deres arbejde; og det har så igen krævet, at de fik deres egen bedømmelseskomité.

En kvinde, der virkede i Kauslunde Husflidsforening, uden at man kan se det i de officielle papirer, er lærer i Kauslunde, Marie Demant (1868-1926). Gunnar Mortensen fra Skrillinge Damgård fortæller, at hun underviste i bogbinding. Han tog timer hos hende, uden at det dog 'blev til den store kunst'. Marie Demant kunne måske ikke lære Gunnar Mortensen at blive en god bogbinder. Men hun kunne så meget andet. Hun var en interessant og vidende personlighed, der kunne samle børnene om sig. I 1918-19 drev hun en sy skole i sin have, og hun underviste også drenge i at sy.

Hun bar på mange oplevelser, som sikkert er kommet frem i hendes undervisning. Som ung var hun med sin søster, kunstneren og etnologen Emilie Demant Hatt på feltarbejde blandt samerne i den nordlige del af Skandinavien. Hun var også en kyndig fotograf, og hun har med sit kamera fanget både kolleger og skoleelever i mange dagligdags situationer. Som

Marie Demant

fotograf har hun været en habil håndværker, for hun har skullet fremkalde sine fotografier og lave aftryk på papir. Hun har været en festlig husflidslærer.

Husflidsforeningerne i efterkrigstiden

Det er nok sådan, at det i 1930'erne blev svært for Gamborg at drive sin egen husflidsforening. Gamborg var uden husflidsforening i en periode. For i 1954 har man nystartet en forening, og nu var det Eskild Gormsen, Hans Gormsens barnebarn, der var formand og førte forhandlingsprotokollen. Måske har det været i den periode, at man lærte at splejse reb. En anonym elev på Hyllehøjskolen har i 1984 fortalt, at husflidsskolen i Gamborg 'for mange år siden' startede med Jørgen (Madsen) Holmgaard fra Holmegård. Han underviste i at lave det værktøj, som man brugte til at splejse reb, fortæller eleven. Men vi ved, at brødrene Karl og Tage Rasmussen var aktive for husflidssagen i årene 1954-64. I 1954 havde Tage overtaget maler Johan Andersens ejendom på Assensvej 218, og i de følgende 10 år blev der undervist i husflid om vinteren to gange om ugen.

Husflid fra Sognefilm 1964

I 1964 gik denne nye forening i Gamborg sammen med Kauslunde. På et tidspunkt flyttede undervisningen til kælderen under kommunekontoret. Det er sket efter kommunesammenlægningen i 1970.

Den 1. april 1980 etablerede det nye lokalarkiv sig i samme kælder, hvor redskaber og arbejdsbænke stadig stod som de havde gjort, da husfliden levede. Men nu var det slut med husfliden. De nye arkivfolk ryddede grundigt op og malede, og den 6. april 1985 overgav man redskaberne til Middelfart Efterlønsklub. Måske var der nogle tidligere husflidsfolk i den klub.

Selvom vi ser opstart og afslutning på forskellige foreninger gennem tiden, så må det ikke skygge for, at der alligevel har været husflidsforeninger i Gamborg og Kauslunde i en lang årrække, i Gamborg med undervisning helt tilbage fra 1898. Det har kostet tid og penge, og det er ikke til at vide, hvad der har fået sognefolkene igennem tiden til alligevel at blive ved med at engagere sig. De har ikke selv fortalt om det, så det må blive et gæt. Der må have været et stærkt ønske om samvær med andre. Når forældrene valgte husflid som samværsform for deres børn og unge, kan der have ligget en nyttetankegang, en trang til at få vise dem, hvordan de kunne få et praktisk udbytte og måske spare penge. Men der har nok også været andre ting på spil. De belærende foredrag ved sæsonens afslutning tyder på, at der har været et alment opdragende sigte, et ønske om at lære unge mennesker at blive gode samfundsborgere. Den unge generation skulle oplæres

til at klare sig, gøre det godt. Husfliden er set som noget af det, der kunne styrke medlemmer af den kommende generation i kappestrid med andre. Måske har der også været et ønske om at bringe de unge mennesker i kontakt med noget af det bedste inden for tidens formgivning, at vise dem glæden i det smukke.

Det var i familierne, det startede. Der var ikke andre steder at gå hen for at løfte opgaven, således som der er i dag, hvor vi vender os mod staten for velfærd. Familiestrukturen var anderledes dengang end nu. I 1901 havde alene de tre stiftere af Gamborg Husflidsforening, sognepræst Peder Jacobsen, Hans Gormsen og Jørgen Rasmussen, tilsammen 12 sønner eller plejesønner i forskellige aldre og 4 mandlige tyendefolk. Stifterne kunne hurtigt få overblik over, hvordan der kunne dannes et hold til husflid, og der var ikke mange andre tilbud i lokalsamfundet.

Måske kom folkene bag Gamborg Husflidsforening tæt på at sige, hvad det handlede om, da de skrev på indsamlingslisten for sognet, hvad en husflidsforening skulle gøre godt for: 'Husflidsforeningens opgave er at hjælpe ungdommen til at bruge fritiden på en god måde. Den vil hjælpe dem til at kunne lave sådanne genstande, som kan være til nytte og glæde i hjemmet'.

Skab udført af Tage Rasmussen 1960'erne

Kilder:

Arkivalier online. Gamborg Sogn. Folketælling 1890 og 1901

Appel, Hans: Dalum Landbrugsskole 1886-1911. Et jubilæumsskrift (Odense: 1911)

Dansk Husflidstidende. 1888-1900; 1919-25

Hess, Carsten: Den ideologiske husflid. (Viborg: 1983)

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv. Gamborg Sogns Husflidsforening A1065

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv. Kauslunde-Gamborg Husflidsforening. A250

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv. Gamborg Forsamlingshus. A213

Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv. Tømmer- og snedkermestre. (Kauslunde: 2017)

Årsskrift for Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv, 2017, s. 3-4.

Stor tak til arkivets medarbejdere for inspiration, hjælp og oplysninger.

Beretning om Bitte Lund

Beretningen er skrevet af Johannes Ludvigsen, Skrillinge Nygård d. 9. marts 1982.

Bitte Lund blev født den 21.4.1872 Død 18.3.1944.

På Vestfyn kunne man fra omkring 1900 og op til 1942 se en særpræget person med stort kejser-Wilhelm skæg, iført diplomatfrakke, hat og fladbundet træsko, denne person var Karl Lund også kaldet Bitte Lund og under dette navn var han kendt på hele Vestfyn, hvor han færdedes på landevejene. Karl Lund Sørensen er født 21. april 1872 oppe i limfjordsbyen Struer som søn af fisker Jens Lund Sørensen og moderen hed Maren Kirstine.

*Bitte Lund,
tegning af Niels Peter Larsen.*

Karl Lund har som dreng fået en god skolegang, og skulle efter sigende have begyndt at læse til skolelærer; men efter sigende har ulykkelig kærlighed slået ham ud og han begyndte at drikke og måtte opgive studiet.

Omkring 1900 var han havnet som landarbejder på Vestfyn og holdt for det meste til i Kauslunde sogn, og tog arbejde hos nogen der havde brug for en mand.

Han holdt således meget til på Skrillingegården, Kålsbjerggård, Aulby Møllegård samt Tybrind. Det er nogle af de gårde jeg har fået oplyst; men han har sikkert arbejdet på mange flere gårde.

På Skrillingegården hjalp han mest til i staldene. Han blev her blandt andet sat til at våge over grisesøer, når de skulle fare, eller lige havde faret, de havde mange grisesøer der.

Bitte Lund fortalte senere at han tog et knippe halm og lagde sig til at sove inde ved siden af grisesoen, så kunne han vågne såfremt soen rejste sig. Han var også fodermester på Kålsbjerggård. Der fortælles at han her red på gårdens tyr, når køerne skulle drives til eller fra marken om sommeren.

På Aulby møllegård har han været altmuligmand igennem mange år, men dog i perioder.

Kauslunde kommune købte en gang noget brugt tøj, som de gav ham, samt en togbillet til Struer, men efter kort tids forløb stillede han på egnen igen. Fra omkring 1920 sås han gerne på landevejen med en gammel rusten cykel og en klinkkasse. Han tog rundt og reparerede lertøj og porcelæn for folk og tjente til føden på denne måde.

Efterhånden blev det mere almindeligt at han cyklede rundt og besøgte folk uden klinkkasse, der var efterhånden ikke mange hjem han ikke besøgte såvel indensogns, som udensogns og så fik han gerne et måltid mad, eller en madpakke.

Han havde et fint og dannet sprog så når han kom på besøg, sagde han gerne; ”Jeg skal lige ind og hilse på Gårdejeren” og kom han f.eks. ind til en enke så var det.” Jeg skal lige ind og hilse på enkefruen.

Når han så fik noget at spise eller en madpakke, så skulle han ikke på flere besøg den dag, for han skulle jo have mad næste dag igen.

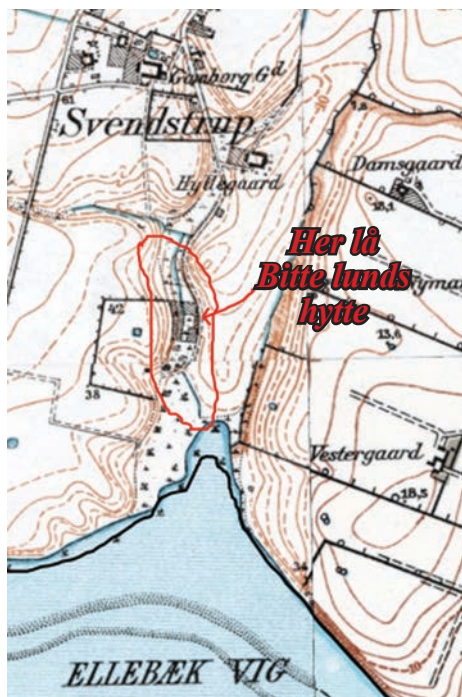

Bitte lund med cykel

Omkring 1923 købte Bitte Lund et træskur der hørte til det, dengang nedlagte elektricitetsværk som Skrillinge by ejede. Elektricitetsværket blev i 1923 lavet om til købmandsforretning og senere til beboelse, beliggende Smutvejen 1.

Bitte Lund købte træskuret for 25 kr. og skulle selv fjerne det. Af materialerne byggede han sig et hus ude i Svendstrup mose, og han beklædte væggene udvendigt med salpetersække, for at gøre huset vindtæt, og ligeledes blev taget beklædt med salpetersække for at gøre det vandtæt.

Hans indbo bestod af et gammelt bord, en stol og en seng. Sengetøjet var noget han havde fået foræret. I det hele taget fik han meget tøj foræret af Brandts på Hyllegård

Om vinteren var det noget koldt og fugtigt at bo derude i mosen, men om sommeren var der fred og ro og fuglesang. Han klagede dog over at kukkeren mange gange vækkede ham med sin kukken, i de tidlige sommertidspunkter.

Hytten i Svenstrup mose

Som tidligere nævnt havde han slået sig på flasken, og der går mange historier om ham når han var beruset, når han kom cyklende, skulle han helst have hele vejen for sig selv.

Der fortælles også at engang han ventede præsten fra Kauslunde på besøg, så havde Bitte Lund købt en flaske vin, men da præsten kom, havde Bitte Lund drukket al vinen, og var godt bedugget.

Interiør fra "villa Sækkely"

Efterhånden blev spiritus dyr, og pengene små, så efterhånden var det ikke så ofte han kunne få lejlighed til at nyde spiritus.

Han lå ikke sognet til byrde, han betalte sin skat som andre, dog kun med 25 øre pr. gang,

men så havde han stemmeret. Når der var valg i forsamlingshuset, gik han rundt og spurgte de forskellige beboere der kom der op, hvem de syntes at han skulle stemme på, men han havde i forvejen stemt på den han syntes om.

Når der var bryllup i sognet eller omegn så kom Bitte Lund og afleverede et selvskrevet bryllupsdigt til vedkommende.

Hvordan han kunne skrive, viser vedlagte 3 bryllupsdigte (er i arkivets besiddelse i original). Han benyttede nok mange gange den samme bryllupssang, hvad 2 af sangene fra 1929 og 1934 vidner om, men meningen var god nok, og så redede han sig et måltid mad ved lejligheden.

Maleri malet af ukendt kunstner

Ligeledes hvis der var begravelse og hvor det den gang var skik og brug, at følget samledes i hjemmet, og blev opvartet inden begravelsen, så stillede Bitte Lund der, iført diplomatfrakke og bowlerhat.

Som dreng hørte jeg en lille beretning om hans dannede talemåde. Under første verdenskrig hvor folk på egnen dyrkede en del tobak var han dengang oppe på en gård i Skrillinge og hjalp til med at sy på snor, det samme var en kone der hed Hansine. Hendes sjal var gledet lidt ned ad ryggen. Bitte Lund udbryder: ”Men Hansine dog, Hansine, du taber dit klædningsstykke Hansine, men dog, dog, dog.”

Et sted hvor Bitte Lund kom meget gennem årene, var nede på Aulby Møllegård, hvor han hjalp til i stald og have. I der strenge vintre omkring 1940 opholdt han sig næsten udelukkende dernede, hvor han fik kost og logi.

Omkring 1942 blev han pludselig meget syg af en hjerneblødning medens han opholdt sig på Aulby Møllegård.

Han kom på Middelfart Sygehus, og var der til det blev bedre med helbredet. Derefter blev han overflyttet til Arbejdsanstalten i Odense, hvor Kauslunde Kommune betalte for hans ophold.

Han døde derude i Albanigade 23 den 18. marts, og blev begravet på Assistens kirkegården i Odense knap 72 år gammel. Peder Markussen Aulby Møllegård bekendtgjorde dødsannoncen i avisen. Tre søskende Marcussen var med til begravelsen, samt en broder til Bitte Lund. Broderen var den gang forretningsmand i Holstebro.

Bagefter var der nogle der ymtede noget om at han burde være begravet på Kauslunde Kirkegård, da han havde været her det meste af sit liv.

Efter hans død, blev hans hytte og tøj brændt af, derude i Svendstrup. Der hvor hytten stod, gror der nu græs og ukrudt. Hans grav er også sløjfet. Tiden sletter alle spor. Men mindet om ham lever stadig hos den ældre generation. En del har sikkert bryllupsvers eller andet digt af ham.

Et par af datidens malere har gengivet ham, som nu findes hos enkelte beboere. Med hans bortgang mistede Vestfyn en af sine særprægede originaler. Han hørte til de små i samfundet, men var et velkultiveret og ejegodt menneske, som alle syntes om.

Han var også god overfor dyr. Ja der kan kun siges godt om ham, og derfor synes jeg at han er en af de små i samfundet, der fortjener at blive mindet for eftertiden og ikke må blive glemt.

Thora Clausen Byvejen. 6 Asperup Om Karl ”Bitte” Lund.

Thora Clausen er født i 1918, og opvokset i Aulby Mølle.

Forældrene havde i nogle år Lundbjerggård, hvortil Bitte Lund kom som hjælper. Han fulgte med ved overtagelsen af Aulby Mølle.

Her kom og gik han i 30 år eller mere. Holdt af de opvoksende sønner, som han som han var bange for skulle slide for hårdt med arbejdet med landbruget.

Lund som var en slags daglejer, påtog sig slæb med tunge kornsække til og fra kværnen som han passede. Han blandede også grut til grise. Han fungerede som fodermester, sov ofte i stalden om natten, så han tidligt om morgenen kunne på-

begynde malkningen. Han fik altid morgen- og middagsmad, samt ofte noget af Marcussens aflagte klæder.

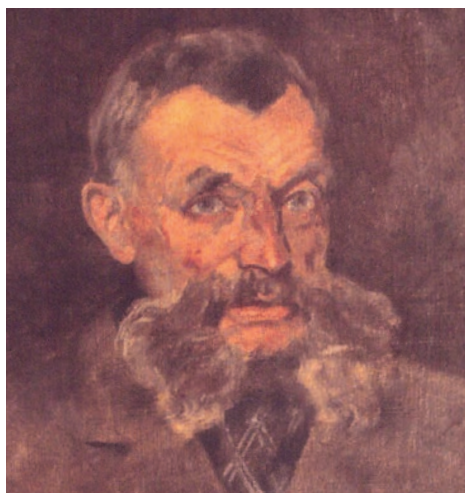
Juleaften sammen med familien var han renvasket og pæn i tøjet. Kunne i perioder være væk et stykke tid, men kom igen. Var glad for flasken. Når købmandsregningen i Kauslunde blev for stort bad han Marcussen om penge, fik gerne 80 kr. – til tobak, skrå og drikkevarer-. Lund havde muligvis været på landevejen, inden han kom til Lundbjerggård.

Han arbejdede også hos andre gårdmænd i Svendstrup. Af Brandt på Hyllegård fik han overladt et stykke jord til sin hytte. Familien Brandt var også gode ved Lund med mad og tøj.

Lund var god til at klinke skåle og fade (også for Ellegård). Han skrev sange med selvgjort indhold. De solgtes for 50 øre pr stk. Thora Marcussen fik en til sin konfirmation.

Lund kom vist nok en del på Svendstrup Pilegård. Ejeren Niels Laurits Nielsen, Berthas far, opfostrede magre heste for hestehandler Marcussen, der så solgte de samme ”Belgier” Heste i fin stand.

Lund var også god ven med familien på Gamborg Søgård, de var flinke med mad og tøj.

*Lund blev ofte portrætteret.
Her af Gamborg maleren Johan
Andersen*

Hans barndom og ungdom kendes ikke, en bror var isenkræmmer i nordvest Jylland (Lemvig, Holstebro?).

En gang blev denne besøgt, Lund fik penge og et måltid mad, samt den besked at han ikke skulle vise sig igen.

I Aulby Mølle gik han som om han var hjemme, tappede selv øl i kælderen, havde meget til overs for ”drengene” også i deres voksne alder. Kunne blive gal på Marcussen, tog væk et par dage.

Karl Lund som ung 1923

Thora og hendes bror Harald besøgte Lund på Odense Sygehus, afd. Albanigade, "epidemi sygehuset", indlagt med formentlig en hjerneblødning, kunne kun sige: "Ja, Ja." Ville med hjem til møllen kunne de forstå. Døde i Odense, og ovennævnte var med ved bisættelsen. Lund kom i de ukendtes grav. 3 Marcussen sønner: Alfred, Thorvald og Harald bar kisten.

Ps. Karen Margrethe Kristoffersen erindrer fra sin barndom: Når Bitte Lund Cyklede forbi Elmegård, med kasket og Cerut i mund, hilste han:

"Goddag lille frøken".

Kilde

Kauslunde Gamborg Lokalhistoriske arkiv

Teglværker i Kauslunde sogn

Rundt om i Danmark lå der i 1800-tallet en del gårdteglværker. De benyttede sig i høj grad af tyske navere, da disse havde forstand på teglbrænding. En del kom fra fyrstendømmet Lippe Detmold. I Lippe-paslisterne for vandrede arbejdere fra 1778-1832 nævnes både Kauslunde og Svenstrup

I forsikringsoplysninger er registeret i 1865, at der fandtes et teglværk i Kauslunde. Teglværket var ejet af Niels Christian Poulsen, Haraldstedgård. Beliggenheden er ukendt men ifølge forsikringsoplysningerne bestod teglværket af en teglovn med tegltag og tre kuber bl.a. indrettet med hylder til drænrør. Alt opført i bindingsværk. Desuden et grundmuret hus med stråtag indrettet til beboelse for teglværksfolkene samt med stald til 2 heste. I en industritælling fra 1872 kan læses, at værket årligt producerede 200.000 mursten.

I Middelfart Avis kan man i annonce fra 11. juni 1874 læse, at der fra onsdag den 17. juni fås drænrør og fra torsdag den 18. juni mursten. Underskrevet N.C. Poulsen.

Niels Christian Poulsen dør den 27. december 1876, hvorefter teglværket nedlægges. Dette teglværk har arkivet ingen billeder af.

Ca. samtidig drives et teglværk på Gl. Landevej på en mark tilhørende Kauslunde Møllegård.

Kort
Kauslunde
Teglværk

Der blev brændt teglsten i mindre format, og det oplyses, at der blev leveret mursten til såvel en ladebygning på Gl. Landevej 75, samt til en lade opført på Voldby Højgaard i 1906. Teglværket blev nedrevet i omkring 1919. Jens Larsen, der boede på Gl. Landevej 66, arbejdede på teglværket i en kortere tid som teglbrænder. Han blev senere vejmand i kommunen.

Kunstmaleren Hans Jørgen Knudsen har malet en akvarel der viser teglladen på dette teglværk. Bemærk udsigten til møllen.

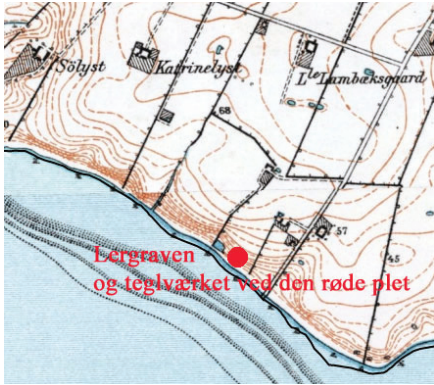
Akvarel Teglværket på gl. landevej.

En Teglmester,
der kan pastage sig Brænding af Mursten, kan for Sommeren faa Plads paa Kauslunde Teglværk pr. Middelfart, (3649)

En ordenlig Mand
kan fra 1ste Mai til 1ste August faa Arbejde paa Kauslunde Teglværk, naar han berom henvender sig til **Hans Kristoffersen,** Aabylund Mark.

Annoncer fra Middelfart avis 1874 og 1889.

Også i Svenstrup ved Svenstrup Strand fandtes der i 1873 et teglværk.

Teglværket tilhørte Rasmus Nielsen ”Stenteshøj”, Svenstrup Strand 4. Rasmus Nielsen dør, 80 år gammel, den 18. december 1885 som følge af en arbejdsulykke med en hakkelses maskine.

Det kan tilføjes, at ejendommen stadig ejes af efterkommere af den oprindelige teglværksfamilie.

Kort med teglværkets placering.

Det fortælles at flere af Svenstrups gårde og Kauslunde Forsamlingshus er bygget af sten fra teglværket.

Svenstrup teglværk

Maleren S.N.S. Søren Nielsen Sørensen har malet et billede af dette teglværk. Han er han født 1863, søn af Jørgen Sørensen og Johanne Marie Nielsdatter på Mariesminder (senere Gamborggård) i Svenstrup.

Bakken hvor teglværket lå

Svenstrup strand 2018

I vor tid er Svenstrup Strand en yndet badestrand. Og det er svært at forestille sig teglværket her. Tv. Ses Kastanjegården og th. Stenteshøj, Fotoet er taget fra Fønsskov.

Kauslunde-Gamborg lokalhistoriske Arkivforening.

Formand:

Jens Jørgensen, Nymarkvej 5, Gamborg, 5500 Middelfart
Tlf. 4048 1279. E-mail: nymarkvej5@gmail.com

Næstformand:

Gunhild Madsen, Christiansøvænget 68, 5500 Middelfart
Tlf. 2032 9603 E-mail: jg.madsen@stofanet.dk

Kasserer:

Marie Rand Andersen, Mølleløkken 11, Gamborg, 5500 Middelfart
Tlf. 2883 5370. E-mail: trojagama@gmail.com

Sekretær:

Lisbeth Rasmussen, Østerbyvej 20, Gamborg, 5500 Middelfart
Tlf. 4036 4603. E-mail: strandgaard20@live.dk

Bestyrelsesmedlem:

Ester Nørrelykke, Kærvangen 12, Skrillinge, 5500 Middelfart
Tlf. 6441 2514. E-mail: estern@stofanet.dk

Suppleanter:

Kurt Andersen, Egevej 6, 5500 Middelfart
Tlf. 3066 7759. E-mail: jokaeg@stofanet.dk

Rene Brochsted Jørgensen, Koesmosevej 19, Kauslunde, 5500 Middelfart
Tlf. 6199 0630. E-mail: rene.bj1972@gmail.com

Øvrige medarbejdere i arkivet:

Erik Kristiansen, Gamborg
Thorben Iversen, Skrillinge

Generalforsamling i Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkivforening Tirsdag den 23. april 2024 kl. 19.00

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.
2. Bestyrelsens beretning v/formanden.
3. Fremlæggelse af regnskab.
4. Vedtagelse af budget – fastsættelse af kontingenter.
5. Indkomne forslag.

6. Valg:

Bestyrelse

Ester Nørrelykke
Marie Rand Andersen
Lisbeth Rasmussen

Suppleanter

Kurt Andersen
Rene Brochstedt Jørgensen

Revisorer

Finn Klerens
Svend Nørrelykke

Revisorsuppleant

Maren Lis Kristiansen

7. Eventuelt